

Openingswoord

Jeroen Bol

Ik heet u allen van harte welkom op deze studiedag van de Jules Isaac Stichting. Een bijzonder welkom aan de drie sprekers van vandaag. Mijn naam is Jeroen Bol, ik ben voorzitter van deze stichting.

We pakken vandaag een urgent en lastig onderwerp bij de horens. Hoe lees je Schrift en verkondig je het evangelie zo dat ook Israël daar een plaats in heeft? En dat zonder dat daar heel veel theologische reflectie bij komt kijken. Daarmee hebben we de drie sprekers geen gemakkelijke opdracht gegeven. Het gaat vandaag over recht doen aan de plaats van Israël binnen de christelijke prediking.

Kent u die uitspraak? In het Nieuwe Testament lees ik bijna niets over Israël. Het evangelie is voor heel de wereld, het gaat om het heil voor de volken, er is geen onderscheid meer tussen jood en griek, allen zijn een in Christus.

Weinig mensen beseffen dat toen de apostel Paulus zijn brieven schreef er helemaal nog geen evangeliën op schrift stonden. In die eerste eeuw toen de vroege kerk begon te ontstaan was er nog helemaal geen Nieuwe Testament. De eerste contouren van wat wij het N.T. noemen begonnen pas tegen het jaar 200 vorm te krijgen. De Bijbel van de vroege kerk was wat wij het Oude Testament noemen. En datzelfde O.T. gaat voor het overgrote deel over Israël. De Bijbel van de vroege kerk was het O.T. Op grond van die Bijbel predikte Paulus en de andere apostelen het evangelie van Jezus Christus.

Nee, het N.T. gaat niet in de eerste plaats over Israël. Dat hoefde ook niet. Want heel het O.T., wat de Bijbel van de vroege kerk was, gaat al over Israël. Het N.T. gaat in de eerste plaats over de Messias van Israël die ook de Messias voor de volken blijkt te zijn.

En datzelfde N.T. leert nergens expliciet dat de kerk nu de plaats van Israël zou hebben ingenomen. Flinterdun zijn de zogenaamde bewijsteksten die men daarvoor pleegt aan te voeren. Integendeel, Romeinen 11 leert ontegenzeggelijk dat de genadegaven en de roeping Gods van Israël onberouwelijk zijn.

Ik lees in het O.T. in Jeremia 31, vers 3 waar God tot Israël zegt: Ja, Ik heb u liefgehad met eeuwige liefde, daarom heb Ik u getrokken in goedertierenheid. God heeft zijn volk Israël lief met een eeuwige liefde.

De belangrijke kerkvader Chrysostomus zegt iets anders over de Joden in zijn paaspreek uit 387: "God haat hen en hij heeft ze inderdaad altijd gehaat. Maar sinds ze Jezus hebben vermoord geeft God hen geen tijd meer voor bekering. Wanneer het duidelijk is dat God hen haat is het de plicht van christenen om hen ook te haten."

Voor zover we kunnen nagaan werd door niemand in die tijd bezwaar gemaakt maakte tegen zijn uitspraken. Ook later niet. De Orthodoxe Kerk eert hem als heilige.

Wat een ongelooflijk contrast tussen wat God over Israël zegt bij monde van Jeremia en wat deze zeer gerespecteerde kerkvader zegt over de Joden. Wij christenen zouden de joden moeten haten omdat God hen haat. Dat Chrysostomus met deze bizarre uitspraken in Joodse oren niet iets heel ongewoons zei werd me duidelijk toen ik het volgende las in de in 2017 verschenen biografie over Jules Isaac. De titel luidt 'Jewish conscience of the church; Jules Isaac and the Second Vatican Council'. De auteur Norman Tobias is een Canadese Jood. In het voorwoord schrijft hij het volgende: " (...) de nieuwe leer (van de Rooms Katholieke Kerk) maakte een einde aan een bijna tweeduizend jaar oude traditie binnen de kerk aangaande de Joden en het Judaïsme. Wat was die traditie geweest ? In een woord: God haat de Joden." Dat een moderne Joodse auteur die beslist niet vijandig staat ten opzichte van het christendom de kerkelijke leer van eeuwen over de Joden typeert met 'God haat de Joden', spreekt wat mij betreft boekdelen. We hebben het hier over wat Jules Isaac de catechese der verguizing zou noemen, een anti-joodse uitlegging van de Schrift die onlosmakelijk verbonden is met het vervangingsdenken.

Ik denk dat er al heel veel gewonnen zou zijn als het Oude Testament gewoon zou mogen zeggen wat het zegt, zonder vervorming door anti-joods vervangingsdenken. Want dat is precies wat eeuwenlang het geval is geweest. De kerk zou Israël's plaats hebben ingenomen en niet langer Gods verbondsvolk zijn maar een verdoemd volk. In flagrante tegenspraak met het getuigenis van het O.T. zelf: God heeft zijn volk lief met een eeuwige liefde. Het is de Holocaust geweest die bij een aantal christelijke theologen en kerkleiders de ogen heeft geopend: Gods verbond met Israël is onverbrekkelijk en is nooit herroepen. Israël is nog steeds Gods volk.

Laat me deze korte inleiding op het thema van vandaag eindigen met een citaat uit 1954 van de Utrechtse hoogleraar in de theologie professor dr. Arnold van Ruler waar hij in een ander verband het volgende schrijft over het O.T. : "naar mijn inzicht moet het hele probleem van het O.T. , ook van zijn positie als canon, geheel opnieuw worden doordacht. De historisch kritische methode heeft ons de ogen ervoor geopend dat de christelijke kerk in de loop der eeuwen het Oude Testament even onzeker en onjuist heeft behandeld als zij de joden behandelde."

Er is dus winst te behalen voor ons onderwerp van vandaag als het O.T. gewoon mag zeggen wat het zegt: God heeft de Joden lief met een eeuwige liefde.